

Uvod u Intermedijalnu umjetnost

prof.art Vladimir Frelih

Današnje poimanje i razumjevanje intermedijalne umjetnosti pojavljuje se početkom 20. stoljeća, a tek u šezdesetim godinama etabliraju se umjetničke prakse koje ne pripadaju jednom mediju, nego nastaju u prostoru između njih. Termin intermedia razrađuje i uvodi Dick Higgins 1966. godine u svom tekstu *Intermedia*, gdje opisuje radove koji zaobilaze tradicionalne kategorije poput slikarstva, skulpture ili glazbe. Higgins, također pripadnik Fluxus pokreta, prepoznaje da suvremena umjetnost traži više i ne zadovoljava se samo unutar uobičajenih disciplina te se hibridno razvija.

Intermedijalnost i multimedija iako dijele neke sličnosti nisu jedno te isto. Dok multimedija označava prisutnost više medija u istom djelu, intermedija implicira transformaciju – nastanak novog jezika koji nije reducibilan na svoje sastavne dijelove. Drugim riječima, nije riječ o zbrajanju, nego o međuprostoru u kojem dolazi do promjene percepcije i značenja.

Ovaj “među-prostor” ključan je za razumijevanje suvremene umjetnosti jer se u njemu događa pomak od objekta prema iskustvu, od materijalnog prema procesualnom, od promatrača prema sudioniku.

Povijest: avangardni korijeni i proširenje medija

Iako se termin intermedija pojavljuje tek 1960-ih, njegove korijene možemo pronaći u ranim avangardnim pokretima 20. stoljeća. Dadaizam uvodi radikalno miješanje medija kroz performanse u Cabaret Voltaireu u Zürichu, gdje se poezija, zvuk, pokret i vizualni elementi stapaju u jedinstvene događaje. Ovi radovi narušavaju ideju umjetničke discipline kao zatvorenog sustava.

M. Siodki

Künstlerkneipe Voltaire

Allabendlich (mit Ausnahme von Freitag)

Musik-Vorträge und Rezitationen

Eröffnung Samstag den 5. Februar
im Saale der „Meierei“ Spiegelgasse 1

Garderobegebühr 50 Cts.

Primjeri:

- Hugo Ball, *Karawane performance*, Cabaret Voltaire, Zürich, 1916
- Oskar Schlemmer, *Triadic Ballet*, Bauhaus, 1922

Sličan impuls prisutan je i u Bauhaus školi, gdje se umjetnost, arhitektura i dizajn promišljaju kao integrirani sustav. Eksperimentalna kazališna praksa Bauhauusa već uključuje svjetlo, pokret, scenografiju i tehnologiju kao jedinstveni umjetnički jezik.

U 1960-ima, Fluxus artikulira ove tendencije kroz radove koji brišu granice između umjetnosti i svakodnevnog života. Umjetnici poput Higginsa ili Georgea Brechta stvaraju tzv. event scores – jednostavne upute koje se mogu izvesti kao performansi, često kombinirajući tekst, zvuk i akciju.

Važan korak predstavlja razvoj video umjetnosti. Nam June Paik, često nazivan ocem video umjetnosti, koristi televizijske prijemnike i magnetske trake kao umjetnički materijal. Njegovo djelo *TV Buddha* (1974) prikazuje kip Bude koji promatra vlastitu sliku na televizoru u realnom vremenu, stvarajući zatvoreni krug percepcije između tehnologije i duhovnosti. Ovdje video nije samo medij prikaza, nego konceptualni alat koji mijenja odnos između subjekta i slike.

Nam June Paik, *TV Buddha*, 1974

Video instalacija, razne kolekcije (npr. MoMA, New York)

Nam June Paik, *Magnet TV* 1965
Whitney Museum of American Art, New York

Mediji i njihovo miješanje: hibrid kao novi jezik

U intermedijalnoj umjetnosti mediji se ne koriste izolirano, nego u međusobnoj interakciji koja proizvodi novo iskustvo. Video, zvuk, svjetlo, prostor i tijelo postaju elementi jedinstvenog sustava.

Rad *The Crossing* (1996) umjetnika Bill Viola prikazuje ljudsku figuru koja je istovremeno zahvaćena vatrom i vodom. Projekcija velikog formata, usporeni video i zvučni ambijent stvaraju iskustvo koje nadilazi tradicionalni film ili sliku. Ovdje je ključan odnos između vremena, tijela i elementarnih sila.

Bill Viola, *The Crossing*, 1996

Video instalacija, često izlagana u muzejima poput Tate Modern i drugih

Rad *Centers* (1971) umjetnika Vito Acconci prikazuje umjetnika koji kontinuirano pokazuje prstom prema kameri, čime uspostavlja direktan odnos između tijela, medija i gledatelja.

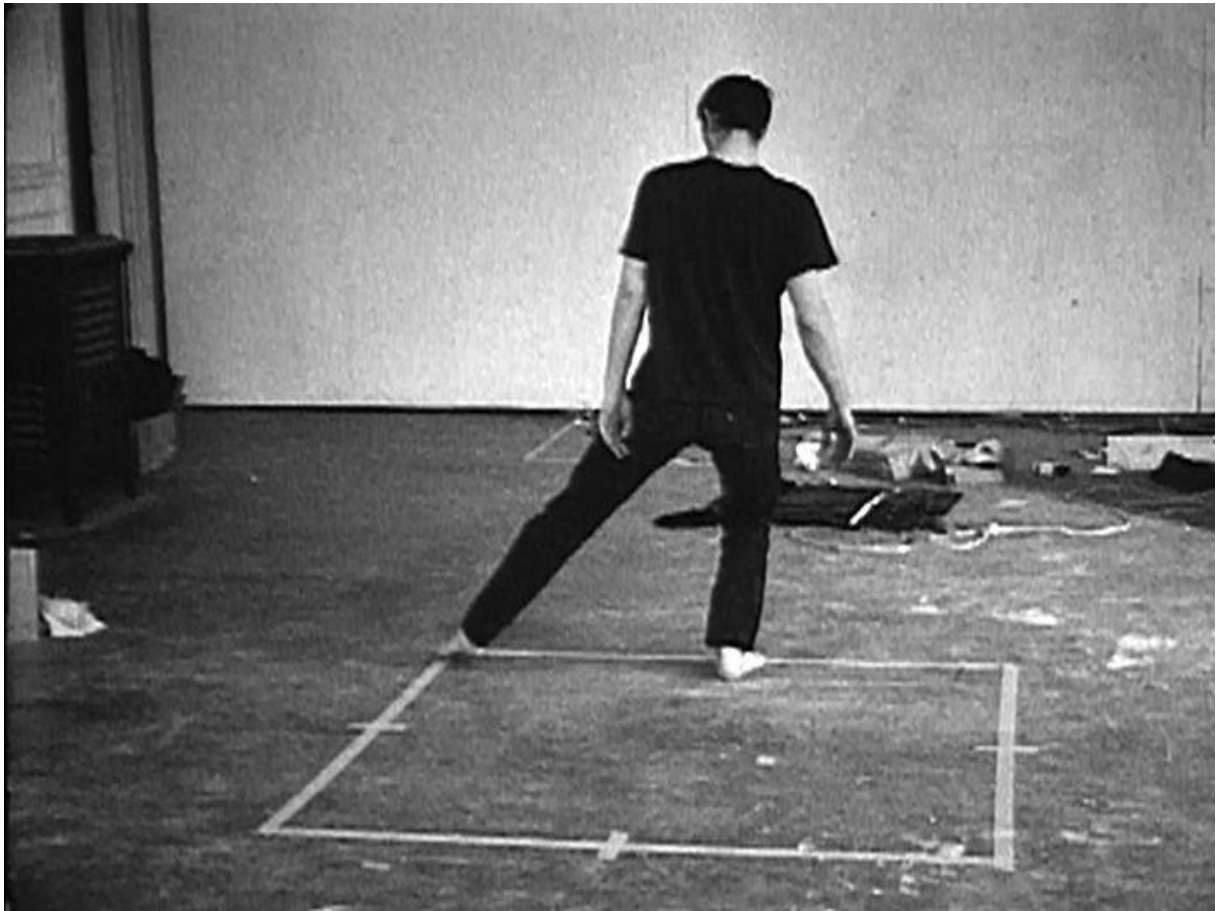

Vito Acconci, *Centers*, 1971

Video performans, rane kolekcije video umjetnosti

Slično tome, Bruce Nauman koristi video, tijelo i prostor kao jedinstveni sustav. U radu *Walking in an Exaggerated Manner Around the Perimeter of a Square* (1967–68) umjetnik istražuje odnos tijela, pokreta i prostora.

Bruce Nauman, *Walking in an Exaggerated Manner...*, 1967–68

Video/performance, razne muzejske kolekcije

Intermedijalnost ovdje funkcionira kao mreža odnosa: između medija, prostora i percepcije.

Interaktivnost i participacija: publika kao suautor

Jedna od ključnih transformacija u intermedijalnoj umjetnosti jest promjena uloge publike. Umjetničko djelo više nije dovršeni objekt, nego otvoreni sustav koji se aktivira prisutnošću gledatelja.

Instalacija Rain Room (2012) kolektiva Random International omogućuje posjetiteljima da hodaju kroz kišu bez da se pokvase. Sustav senzora detektira kretanje tijela i zaustavlja kapljice vode u njegovoj neposrednoj blizini. Ovdje je iskustvo djela neodvojivo od fizičke prisutnosti publike – bez nje, djelo zapravo ne postoji u punom smislu.

Random International, *Rain Room*, 2012

Izlagano u Barbican Centre (London), MoMA (New York), LACMA

Radovi meksičko-kanadskog umjetnika Rafael Lozano-Hemmer često koriste biometrijske podatke. U instalaciji *Pulse Room* (2006) posjetitelji dodiruju senzore koji registriraju njihov puls, a zatim se taj ritam prenosi na niz žarulja koje trepere u prostoru. Tijelo publike postaje medij koji oblikuje vizualni rezultat.

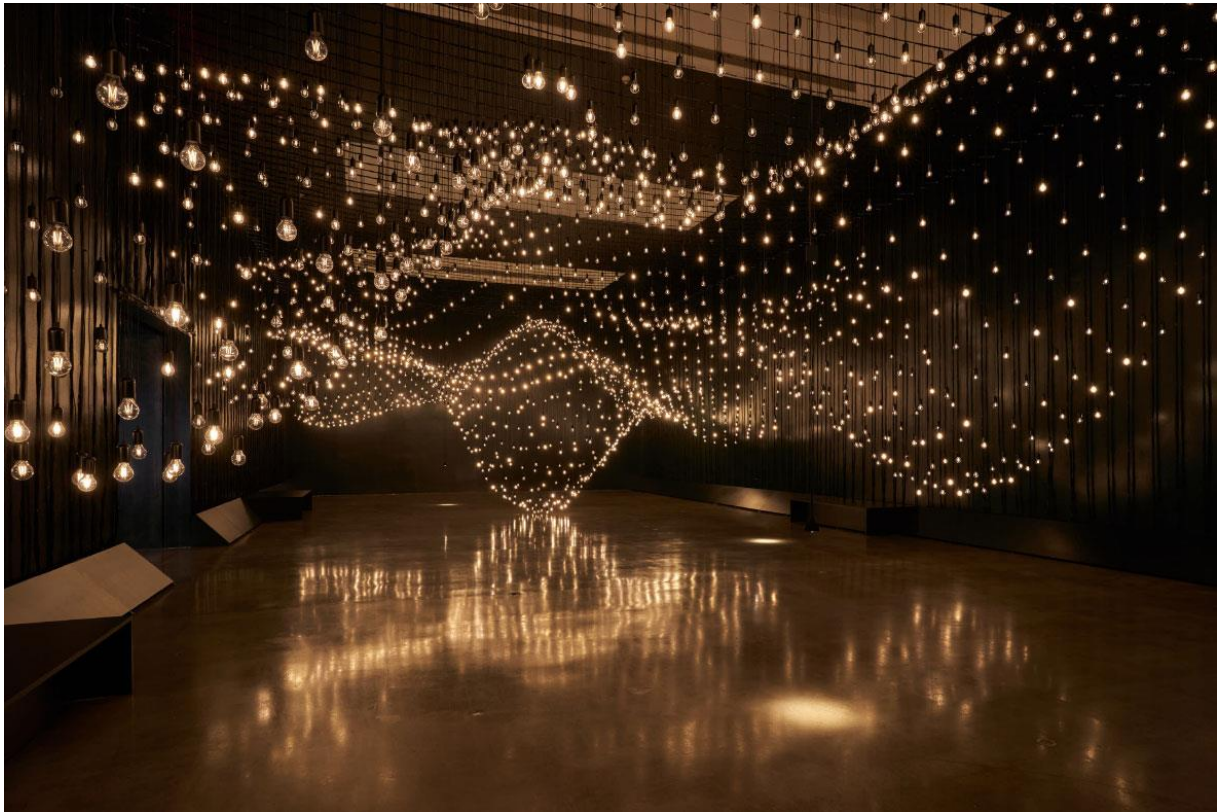
Participativna skulptura, razne kolekcije

Lygia Clark, *Bichos*, 1960–

Allan Kaprow uvodi pojam *happeninga*, gdje publika postaje sastavni dio događaja.

Allan Kaprow, *Yard*, 1961
Happening, Martha Jackson Gallery, New York

Rafael Lozano-Hemmer, *Pulse Room*, 2006

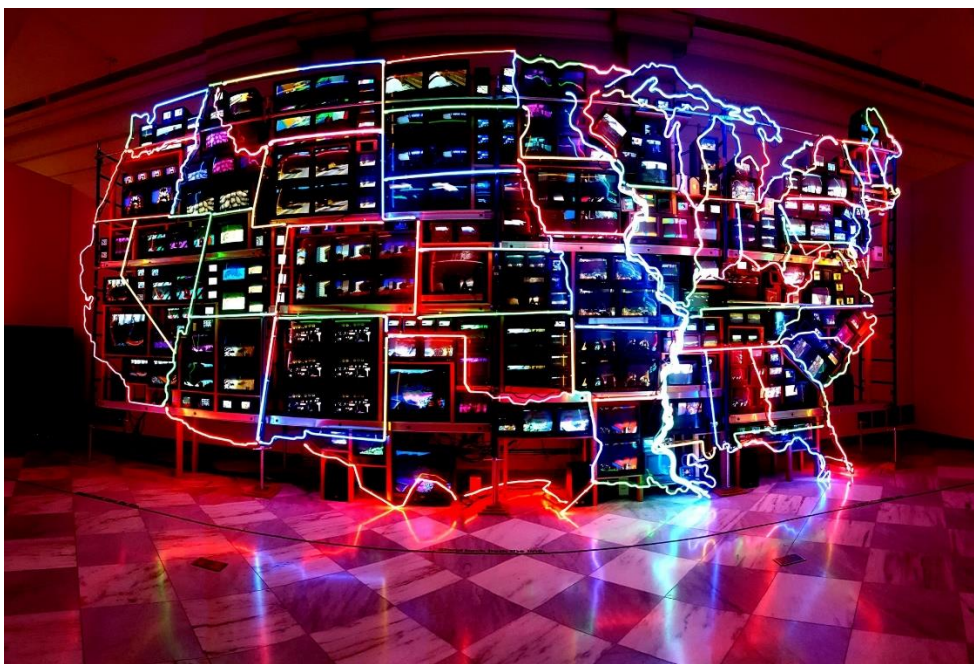
Interaktivna instalacija, izlagana globalno (ZKM, Ars Electronica itd.)

Interaktivnost tako uvodi dimenziju nepredvidivosti i individualnog iskustva, čime se svako “gledanje” djela pretvara u jedinstveni događaj.

Tehnologija kao medij: između alata i autora

U suvremenoj umjetnosti tehnologija više nije samo sredstvo realizacije, nego aktivni sudionik u stvaranju. Digitalni sustavi, algoritmi i umjetna inteligencija omogućuju generativne procese u kojima se djelo stalno mijenja.

Umjetnik Nam June Paik u radu *Electronic Superhighway* (1995) koristi video i tehnologiju za mapiranje informacijske kulture.

Nam June Paik, *Electronic Superhighway*, 1995
Smithsonian American Art Museum

Dan Graham koristi arhitekturu, ogledala i video kako bi istražio percepciju.

Dan Graham, *Present Continuous Past(s)*, 1974
Video instalacija s ogledalima

Umjetnik Olafur Eliasson u radu *The Weather Project* (2003, Tate Modern, London) koristi svjetlo, maglu i arhitekturu kako bi stvorio umjetno sunce unutar galerijskog prostora. Iako tehnološki sofisticiran, rad se ne oslanja na digitalnu tehnologiju, nego pokazuje kako i “jednostavni” mediji poput svjetla mogu proizvesti kompleksna perceptivna iskustva.

Olafur Eliasson, *The Weather Project*, 2003

Tate Modern, London

S druge strane, suvremeni digitalni radovi uključuju algoritamske sustave koji generiraju vizualne ili zvučne kompozicije u realnom vremenu. Time se otvara pitanje autorstva: ako sustav proizvodi varijacije koje umjetnik nije unaprijed definirao, gdje završava autor, a gdje počinje stroj?

Suvremeni umjetnici: iskustvo kao temelj

Suvremena intermedijalna praksa karakterizira pomak od objekta prema iskustvu. Umjetničko djelo sve manje postoji kao fizički artefakt, a sve više kao situacija ili proces.

Radovi

Bruce Nauman fokusiraju se na tijelo i prostor.

Vito Acconci istražuje odnos gledatelja i medija.

Nam June Paik razvija video kao umjetnički jezik.

Dan Graham istražuje percepciju i arhitekturu.

Olafur Eliasson fokusiraju se na percepciju i tjelesno iskustvo prostora.

Bill Viola istražuje granice života, smrti i duhovnosti kroz video.

Rafael Lozano-Hemmer koristi tehnologiju kako bi stvorio društvene i političke relacije unutar prostora instalacije.

Kolektiv teamLab razvija potpuno imerzivne digitalne ekosustave.

Zajedničko im je da umjetnost više ne shvaćaju kao objekt za promatranje, nego kao okruženje za iskustvo.

Zaključak:

Intermedijalna umjetnost danas predstavlja jedan od dominantnih oblika suvremene umjetničke prakse. Ona reflektira svijet u kojem su mediji već odavno međusobno isprepleteni – digitalno, fizičko, virtualno i društveno.

U tom kontekstu, umjetnost više ne može biti zatvorena u stabilne kategorije. Ona postaje:

proces
relacija
iskustvo
sustav

Otvorena pitanja za raspravu:

Je li intermedijalnost nužnost suvremenog izraza ili samo jedna od mogućnosti?

Kako tehnologija mijenja našu percepciju umjetnosti?

Može li umjetnost opstati bez gledatelja kao aktivnog sudionika?

Gdje završava umjetnost, a počinje spektakl?

Izvori i literatura

Knjige i teorija

Higgins, Dick (1966). Intermedia

Krauss, Rosalind (1999). A Voyage on the North Sea: Art in the Age of the Post-Medium Condition

Bolter, Jay David; Grusin, Richard (1999). Remediation: Understanding New Media

Bishop, Claire (2012). Artificial Hells: Participatory Art and the Politics of Spectatorship

Rush, Michael (2005). New Media in Art